

Az Internet lehetőségei haladóknak

Az FTP (File Transfer Protocol) lehetővé teszi állományok letöltését egy távoli szerverről a saját személyi számítógépünkre. Ehhez általában teljes interaktív kapcsolat szükséges az Internettel, de az FTP-mail szolgálat segítségével azok is használhatják, akiknek csak levelezési hozzáférésük van. Az FTP-mailben közvetítő szerverek konvertálják a levelet FTP parancssá, majd pedig a kapott fájlt levéllé. Részletes információkért küldjünk „Help” üzenetet az ftpmail@decwrl.dec.com címre.

Ahogy az Internet kezd haladó korszakába lépni, sorra születnek a visszakereső rendszerek, amelyek megkönnyítik a specifikus információk megtalálását, és kezelhetőbbé teszik a hálózatot. Ilyenek pl.: Archie, Gopher, WAIS és World Wide Web. A telnet parancssal érhető el, de az Archie e-mailen is hozzáférhető. Az Archie-val a nyilvános szerverek fájlindexei kereshetők fájlnev, ill. kulcsszó alapján, és még e-mail címjegyzéket is kínál.

Információkezelési problémák

A legnagyobb gondot az információ túlcsoordulása jelentheti. A könyvtáros szakmában feltétlenül szükséges a listservek folyamatos figyelemmel kísérése, de ez csakis szervezeten lehetséges. Amikor a bejövő adatmennyiség ezt megköveteli, szűrők alkalmazását is meg kell fontolni. Ezek a szövegkezelő szoftverek megszűrik a beérkező leveleket, előre meghatározott profilok szerint osztályozzák, és a megfelelő felhasználóhoz irányítják őket. A piacon található szűrőszoftverek közül ajánlható a Logicon és a Grapevine vagy a Topic. Hasonló fejlesztési eredmények az ún. „tudásrobotok” (knowledge robots). Ezek automatikus „tájékoztató könyvtárosok”, amelyek forrásról forrásra járnak, válaszokat keresve. Képesek végigpásztázni a hálózatokat, és akkor térnek vissza az olvasóhoz, ha a munkát elvégezték. A Knowbot Information Services ennek az elvnek az első alkalmazása: címjegyzékekben kutat meghatározott emberek után. A ZONE

(Zealot of Name Identification – az SRI International fejlesztése) az Internet hostjait térképezi fel automatikusan. Hét nap alatt 535 000 hostot talált 16 000 területen.

Az Internet kétségtelenül megváltoztatja a könyvtáros szakmát, a benne való navigáció elsajátítása alapvető követelménnyé válik az információs szakemberek számára. A számítógépen alapuló személyközi kooperáció egyre elterjedtebb, és ennek vezérlése is az Internet hatáskörébe tartozik. Visszakeresőkből egyre inkább „közlekedési rendőrökké” kell válniuk a könyvtárosoknak, akik eligazítanak az információs csúcsgalamban. Már nem a szolgáltatott információ mennyisége alapján fogják őket megítélni, hanem aszerint, mennyi időt takarítottak meg a használóknak, és mennyivel gyorsabban tudja az megoldani problémáját az ő segítségükkel. Az Internet révén ugyanakkor valószínűsíthető, hogy az információs szakemberekre sokkal nagyobb szükség lesz a jövőben.

Az Internet továbbképzést is igényel. Az elektronikus hálózatokkal való kapcsolatteremtésnek négy szakasza van. Az első a bizonytalanság időszaka: a használó 3–4 próbálkozást tesz, és sikertelenség esetén abbahagyja az egészet. A második szakasz az „aha” felismerése, amikor a kezdő hirtelen megérti a hálózat lehetőségeit, és túlságosan is lelkesé válik. A harmadik fázis a rutin kialakulása. Végül elérkezik a növekvő elvárások szakasza, amikor a használók új eszközöket is elkezdnek alkalmazni és kitalálni, hogy kicsikarják a hálózatból, amire szükségük van.

Végül is az Internet realitást adott a sokat emlegetett virtuális könyvtár eszméjének. Ma már ténylegesen elérhető az információk világa. Csak rajtunk múlik, hogy ezt az ügyfeleink hasznára tudjuk fordítani. Az Internet használata e-mailen az első lépés ehhez.

/BAUWENS, M.: The poor man's Internet: reaching the networks with e-mail only. = *Aslib Proceedings*, 45. köt. 7–8. sz. 1993. p. 201–207./

(Varga Katalin)

Az egyik szovjet utódállam – Grúzia – információs politikája az átmeneti időszakban

A Szovjetunió összeomlása, számos korábbi tagköztársaság önállósodása és a piacgazdasági viszonyok uralomra jutása után a tudományos-műszaki információ terén Grúziában, de általában is, a következő szituációk alakultak ki:

1. Érezhetően megnövekedett a társadalom információigénye, mindenekelőtt a központi hivatali szervek és a törvényhozásé.

2. A volt köztársasági központi tudományos-műszaki információs intézetek megszenvedték az önállósá válás zavarait, miközben egy sor funkció ellátására egyáltalán nem voltak felkészülve (jogi és törvényhozási információs szolgáltatás és információcsere, a kormányzat információval való ellátása stb.).
3. Némely szolgáltatás (pl. a K+F jelentések nyilvántartása és szolgáltatása) olyannyira központosítva

volt, hogy az újonnan függetlenné vált köztársaságokban „nem is volt párja”. Ezért több ilyen szolgáltatás várt és vár „elejétől való” megszervezésre.

4. Az orosz nyelvű „információs tér” szétesőben van. Korábbi szolgáltatásai nem, vagy csak akadozva működnek, miközben – pénzühiány miatt – hajdani tagköztársasági előfizetőikről is le kellett mondaniuk. Bizonytalan a kommunikáció és a postai forgalom mind orosz, mind a többi független köztársasági viszonylatban. A nyugati irodalom beszerzése, a nyugati adatbázisokhoz való online kilépés álom.
5. Nem könnyű az olyan nemzetközi szervezetekbe való belépés és (devizahiány miatti) együttműködés sem, mint amilyen a FID, az IFLA, az UNESCO, az Europatent.

6. A hajdani Szovjetunió informatizációja, ez a mélyen emberközpontú fejlemény, olyannyira a számítógépes lobbynak volt alárendelve, hogy az új független államok e tekintetben szinte tanácstalanok.

Az imént felsorolt „környülállásokból” fokozatosan kiutat kell találni. Az alábbiakban – fontossági sorrendben – szerepelnek a lehetőleg minél hamarabb megoldandó feladatok:

- ▶ a kormányzati információ megszervezése legalábbis a legalapvetőbb szolgáltatásokat (a jogszabályi és a döntés-előkészítő információt) illetően;
- ▶ az e tekintetben közelesen várható boomra az ipari szabványok gyűjteményeinek kiegészítése (ami van, abban sok a fehér folt), a gyűjteményekről a rendszeres tájékoztatás elindítása;
- ▶ a külföldi (nem orosz) információforrások beszerzésének biztosítása (a valutaszűkösség ellenére is, illetve a cserelehetőségek felkutatásával);
- ▶ a szakkönyv- és folyóirat-kiadás rendbetétele (a magánosítást is beleértve), a bibliográfiai ellenőrzés hiánytalanná tétele, aminek egyik előfeltételeként forrásunk a nemzeti könyvtár és a köztársasági „knižnaâ palata” egyesítését jelöli meg;
- ▶ a szakemberekről szóló tájékoztatás kibővítése az új szükségleteknek megfelelően, és a korábbi adatbázisok (Grúzia tudományos káderei, Grúziában végzett K+F munkák, grúz kutatók publikációi) felhasználásával;
- ▶ a bel- és külföldi piaci tájékoztatás alapjainak megvetése;

- ▶ a nem központi funkciójú könyvtárak és információs szolgáltatások helyzetének felmérése, illetve az itt elszorított veszteségek mértékének feltárása, továbbá a fennmaradt intézmények és szolgáltatások jövőjének eldöntése (pl. önkormányzati kezelésbe adás) végett;

- ▶ a K+F jelentések gyűjtésének és terjesztésének köztársasági szintű újjászervezése;

- ▶ a szabadalmi és találmányi tájékoztatás hozzáigazítása az új körülményekhez és az új technológiai lehetőségekhez;

- ▶ a vállalatok, szervezetek és ipari termékek állami nyilvántartásának „felfektetése” (ez kb. 100 ezer vállalatot és szervezetet, valamint 20–30 ezer terméket tesz ki, miközben a jelenlegi kísérleti adatbázis mindössze 4 ezer grúziai vállalatról „tud”, de ezt oroszul, angolul és grúzul egyaránt „tudja”).

A fenti elemekből fokozatosan kialakuló új információs rendszernek (kivéve a titkos információkat) nyíltnak, és a hozzáférés tekintetében a lakó- vagy munkahelytől függetlennek kell lennie. Eleve tudni kell erről a rendszerről, hogy a Grúziában keletkezett információk folyama jóval kisebb lesz, mint a befelé áramlóké. Szükséges, hogy a rendszer létét és működését egy speciális törvénycsomag garantálja és támogassa. Már most látható, hogy az ország információs rendszerében különféle tulajdoni formájú intézmények fognak kooperálni, valamint hogy a rendszer egésze – s ez a sikeres működés egyik záloga – intenzív FÁK-beli és nemzetközi együttműködésre lesz „ítélve”.

Eddig az állam részéről annyi történt, hogy a törvényhozás mellett 1992 szeptemberében illetékes bizottság létesült, amely a következő teendőket tekintette át: az információs törvények és határozatok előkészítése; az információügy helyzetének vizsgálata; azon tennivalók kiemelése, amelyek nagyobb kiadások nélkül vihetők véghez; a hosszú távú és költséges információs tervezetek kimunkálásának előkészítése; az egyes tárcaák meghallgatása információs helyzetük tárgyában; a káderképzés és továbbképzés problematikájának tanulmányozása; a rendszer felső szintjének elodázhatatlan reorganizálása.

ŠATBERAŠVILI, O. B.: Informacionaâ politika Gruzil v perehodnyj period. = Naučno-tehničeskaâ Informaciâ, ser. 1. 5. sz. 1993. p. 1–6./

(Futala Tibor)

CD-ROM-termékek 1993-ban

A CD-ROM-termékek 1993. évi felmérése CD-ROM-katalógusok elemzése alapján készült.

Összesen 4422 CD-ROM cím kapható kereskedelmi forgalomban a három legfontosabb

nyomtatott – és CD-ROM formában is meglévő – katalógus 1993-as kiadásai alapján: *The CD-ROM Directory*. Szerk.: M. Finlay. London, TFPL Publishing, 1993; *CD-ROMs in Print*. Szerk.: R.